

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 27ΗΣ ΜΑΪΟΥ 1975

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΠΑΝ. ΖΕΠΟΥ

ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ
Κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ - ΝΟΥΑΡΟΥ

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ Κ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΖΕΠΟΥ

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν μὲ πολλὴν χαρὰν ὑποδέχεται σήμερον ἐπισήμως τὸν νέον συνάδελφον κ. Γεώργιον Μιχαηλίδην - Νουάρου. Ὁ δ' ὁμιλῶν αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἰδιαιτέρως εὐτυχή, διότι, νομικὸς ὁ ἴδιος, χαιρετίζει ὡς νέον μέλος τοῦ Ἰδρύματος ἄνδρα ἀφοσιωθέντα καὶ διακριθέντα εἰς τὴν ἔρευναν καὶ εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης τοῦ Δικαίου, ἥτοι τῆς ἐπιστήμης, ἣ ὁποία ἀφορᾷ εἰς τὴν θεώρησιν φαινομένων καὶ προβλημάτων κατ' ἐξοχὴν σημαϊόντων διὰ τὴν κοινωνικὴν τῶν ἀνθρώπων ζωὴν.

Ὁ Γεώργιος Μιχαηλίδης-Νουάρου φέρει ἐν μέσῳ ἡμῶν τὸν βαρὺν ὄπλισμόν τοῦ ἐρευνητοῦ τοῦ Δικαίου ὑπὸ πᾶσαν τὴν ἔποψιν αὐτοῦ, ἥτοι τὴν ἱστορικὴν καὶ τὴν ἐρμηνευτικὴν καὶ τὴν συγκριτικὴν καὶ τὴν κοινωνιολογικὴν, ἔτι καὶ τὴν φιλοσοφικὴν τοῦ ἔποψιν. Ἡ δ' εἰσφορὰ τοῦ νέου ἀκαδημαϊκοῦ ἀναμένεται ὡς ὄντως πολύτιμος εἰς τὸ Ἰδρυμα τοῦτο, τοῦ ὁποίου τελικὴ ἀποστολὴ εἶναι, καὶ δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄλλη ἢ, ἣ ἀναζήτησις τῆς εὐδαιμονίας τῶν ἀνθρώπων ὑπὸ ἔλλογον καὶ ὁμαλὸν ρυθμὸν κοινωνικῆς συμβίωσης, οἷον τὸ Δίκαιον καὶ ἐξυπηρετεῖ καὶ ἐγγυᾶται.

Εἰσερχόμενος εἰς τὸν Οἶκον τοῦτον, θὰ εὖρη ὁ νέος ἀκαδημαϊκὸς συναδέλφους, οἵτινες ἐκ παραδόσεως βιοῦν ἐν ἀρμονίᾳ καὶ ἐν ἀτμοσφαιρᾷ φιλικῇ, ψυχραίμως δὲ καὶ ἐξ ἀπόπτου καθοροῦν τὰ ταραχώδη τῆς ἐποχῆς φαινόμενα καὶ ἐν ἡρεμίᾳ ἀντιμετωπίζουσι ὅσα κατὰ καιροὺς ἀντίξοα ἀνακύπτουσι εἰς τὸν κοινωνικὸν τῶν ἀνθρώπων βίον. Εἰς τὸ περιβάλλον δὲ τοῦτο τῆς ἡρεμίας καὶ τῆς ψυχραιμίας θὰ ἔχη

ὁ νέος ἀκαδημαϊκὸς τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀφήσῃ ἐλευθέραν τὴν διέξοδον εἰς τὸν στοχασμὸν καὶ τὴν πνευματικὴν του δημιουργίαν.

Εἰς τὸν νέον συνάδελφον Γεώργιον Μιχαηλίδην - Νουάρον εὔχομαι ἐγκαρδῶς τὸ «ὡς εὖ παρέστη». Παρακαλῶ δὲ τὸν ἀκαδημαϊκὸν κ. Γρηγόριον Κασιμάτην ὅπως, ἀνερχόμενος εἰς τὸ βῆμα, ἀπευθύνη τὴν κατὰ τὰ καθιερωμένα προσφώνησιν.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ Κ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΚΑΣΙΜΑΤΗ

Ἀγαπητὲ Συνάδελφε,

Ἐκπληρῶ μὲ ἰδιαίτην χαρὰν τὴν ἐντολὴν τῆς Ἀκαδημαϊκῆς Συγκλήτου νὰ σᾶς ὑποδεχθῶ σήμερον εἰς τὸν ἱερὸν αὐτὸν χώρον τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐρεῦνης. Καὶ ἡ χαρὰ μου πηγάζει καὶ ἀπὸ τὴν ἱκανοποίησιν ὅτι ἐπιστήμων καὶ στοχαστῆς τῆς ἰδικῆς σας δημιουργικότητος εἰσέρχεται, μὲ τὴν ψῆφον τῶν ὁμοτέχρων του, εἰς τὸ Ἀνώτατον Πνευματικὸν Ἰδρυματῆς Πατρίδος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἱκανοποίησιν ὅτι διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν διὰ τῆς ἰδικῆς σας ἐκλογῆς ἡ νομικὴ ἐπιστήμη ἀναγνωρίζεται ὡς κατ' ἐξοχὴν κοινωνικὴ ἐπιστήμη, ἀπομακρυνομένη ἀπὸ τὴν παλαιὰν πεποίθησιν τῆς τυπολατρικῆς ἀναζητήσεως τοῦ κανόνος τοῦ νόμου, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπὶ μακρὸν φυλακίσει τὴν νομικὴν σκέψιν ἡ ἐπιστήμη τοῦ 19ου αἰῶνος.

Ἐκ τῶν Ἑλλήνων νομικῶν ὀλίγοι κατώρθωσαν νὰ ὑπερπηδήσουν τὸν φραγμὸν τοῦ θετικοῦ δικαίου καὶ νὰ εὐρύνουν τὴν ἔρευναν τῶν θεσμῶν πέραν ἀπὸ τὴν ρητὴν ἐπιταγὴν τοῦ νομοθέτου. Καὶ ἡ ἄποψις τῆς ἐλευθέρας ἐρμηνείας τοῦ δικαίου κατέληξε πρὸ τῶν ποικίλων ἀδιεξόδων τῆς ἐφαρμογῆς τῆς καὶ αὐτὴ εἰς ἕνα νέον περισσότερον μὲν λυτρωμένον θετικισμόν, χωρὶς ὅμως τὴν εὐρύτητα ποῦ ἔδωσαν οἱ σύγχρονοι στοχασταὶ εἰς τὴν νομικὴν ἐπιστήμην.

Τρεῖς ἦσαν αἱ ὁδοὶ ποῦ ἠκολούθησαν οἱ πρωτοπόροι. Ἡ πρώτη ἦτο ἡ ἀναδρομὴ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν δίκαιον καὶ ἡ ἐπίκλησις τῆς ἐπιεικείας τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῆς μεσότητος τῶν κοινωνικῶν φαινομένων ποῦ ἀποτελοῦν εἰς τὸ βάθος ἄρησιν τοῦ ἱμπεριαλιστικοῦ δόγματος τῆς παντοδυναμίας τοῦ νόμου. «Τὸ δίκαιον οὐκ ἐν τῷ νόμῳ, οὐδ' ἐν τῷ νομοθέτῃ, ἀλλ' ἐν τῇ φύσει τοῦ πράγματός ἐστιν». Τὸ ἔργον τοῦ Γ. Μαριδάκη εἶναι σταθμὸς εἰς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν.

Ἡ δευτέρα ὁδὸς ἦτο ἡ φιλοσοφία, ἡ ἐπὶ τῆς ὁποίας θεμελίωσις τῶν θεσμῶν ἔδωσε τὴν ἀφορμὴν μιᾶς βαθυτέρας ἀναζητήσεως τῆς περὶ τῶν πηγῶν τοῦ δικαίου ἰδίως θεωρίας, ἡ ὁποία ὅμως μὲ πολλὴν δυσκολίαν κατώρθωσε νὰ διαβρώσῃ τὸν ἐπικρατοῦντα θετικισμόν. Τὸνναντίον ἐπέτυχε νὰ τὸν ἐνισχύσῃ δίδουσα εἰς αὐτὸν φιλοσοφικὸν θεμελίωμα.

Ἡ τρίτη ὁδὸς ἦτο ἡ κοινωνιολογία, ἡ ὁποία εἶχε καὶ μεγαλύτερην τύχην,

διότι συνελάμβανε καὶ ἠρμήνευε τὸ φαινόμενον τῶν μεταβαλλομένων συνθηκῶν τῆς ζωῆς, πὸν ἐπιτείνονται καθημερινῶς ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς πραγματικότητος, χωρὶς νὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑποταχθοῦν εἰς δόγματα *a priori* ἢ ἰδεολογικὰ κατασκευὰς ἀμετακινήτους. Ἡ τρίτη αὐτῆ ὁδὸς προσέλαβε πολλὰς ὀνομασίας. Ὁ κ. Μιχαηλίδης - Νουάρος τὴν ἐνετόπισεν εἰς τὴν κοινωνικὴν συνείδησιν, ἄλλοι εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν καὶ ἄλλοι εἰς τὰς συνεχῶς μεταβαλλομένας *π ο λ λ ά κ ι σ κ α τ ἄ τ ρ ό π ο ν ἐ π α ν α σ τ α τ ι κ ὸ ν* συνθήκας τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἐνα κλασσικὸν παράδειγμα τῆς συγχρόνου ἐποχῆς εἶναι τὸ θέμα τοῦ κατὰ συναίνεσιν διαζυγίου, τοῦ ὁποίου ἡ ἀπαγόρευσις, θεωρουμένη μέχρι πρό τινος ἱερὰ παρακαταθήκη τοῦ πολιτισμοῦ μας, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς φιλοσοφικῆς θεμελιώσεως τῆς ἐννοίας τοῦ γάμου, κατὰκειται πλέον εἰς ἐρεῖπια. Ἡδὴ μετὰ τὴν Ἀγγλικὴν καὶ ἡ Γαλλικὴ νομοθεσία ἀνεγνώρισεν τὴν δυνατότητα τοῦ ἐν τῇ δικαστικῇ πράξει ἀπὸ μακροῦ ἐπιτραπέντος διαζυγίου κατὰ κοινὴν συναίνεσιν. Καὶ ἀναφέρω τὸ θέμα τοῦτο, διὰ νὰ μὴ εἰσέλθω εἰς τὰ προβλήματα τῶν σχέσεων ἐργασίας, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ μεταβολὴ τῶν κοινωνικῶν προϋποθέσεων τῆς ζωῆς εἶναι τόσον βαθεῖα, ὥστε οὔτε ἀσθμαίνων νὰ ἠμπορῇ νὰ τὰ παρακολουθήσῃ ὁ ἐνδιαφερόμενος νομικός, ἀν δὲν ἔχῃ βαθεῖαν κοινωνικὴν κατάρτισιν ὅχι μόνον εἰς τὴν θεωρίαν τῆς κοινωνιολογίας, διὰ τὴν ὁποίαν καταβάλλεται φεῦ ἢ προσπάθεια νὰ μεταβληθῇ βαθμηδὸν εἰς στεῖρον ὑποκατάστατον τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως, ἀλλ' εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ σύνθεσιν τῶν γνώσεων τῆς πολιτικῆς, τῆς νομικῆς θεωρίας, τῆς οἰκονομικῆς σκέψεως καὶ τῆς φιλοσοφικῆς θεμελιώσεως τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν δογμάτων. Εἰς τὰ δύο παραδείγματα πὸν ἀνέφερα παρατηροῦμεν τὴν ἀντίθετον ροὴν τῶν κοινωνικῶν φαινομένων πὸν ἐκφράζει ἡ ἐξέλιξις. Ὁ γάμος, πὸν οὐδέποτε ἀνεγνωρίσθη οὔτε ἀπὸ τὸν θετικισμὸν ὡς σύμβασις, καθίσταται διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ κατὰ συναίνεσιν διαζυγίου σύμβασις, ἐνῶ ἡ σύμβασις ἐργασίας ἀποκρούεται ἀπὸ τὰς κοινωνικὰς δυνάμεις ὡς μὴ δεσμεύουσα τοὺς συμβαλλομένους ἰδίως ὑπὸ τὴν συλλογικὴν τῆς μορφῆν. Ἡ κοινωνικὴ ζωὴ εἶναι γεμάτη ἀντιθέσεις. Στηρίζεται εἰς αὐτάς!

Τὴν σύνθεσιν αὐτὴν παρακολουθοῦμεν μὲ ἰδιαιτέραν ἐντελῶς χαρὰν εἰς τὸ ἔργον τοῦ νέου μας συναδέλφου. Νομικοῦ μὲν ἐμβριθοῦς καὶ διακεκριμένου κατὰ βάσιν, ἀλλὰ νομικοῦ ἀνοικτοῦ εἰς τὰ ρεύματα τῆς ἐποχῆς του, δαισθανομένου τὰς ἐπερχομένας μεταβολὰς καὶ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς δυναμένου νὰ ἀναζητήσῃ μέσα εἰς τὰς μεταβολὰς αὐτὰς καὶ τὰ παγιώτερα στοιχεῖα πὸν κυβερνοῦν τὴν ζωὴν ὑπὸ μορφῆν ἰδανικῶν ἢ ἀξιῶν πὸν μεταβάλλονται μὲν πολλάκις εἰς τὸ περιεχόμενον των — καὶ μάλιστα βαθύτατα — ἀλλὰ παραμένουν ἀ κ ό μ η, μέχρις ὅτου ἔλθῃ — ἀν ἔλθῃ, ὅπως ὁμως εἶναι δυνατόν — ἡ λαΐλαψ τῆς καθολικῆς ἀνατροπῆς, πὸν ἠμπορεῖ νὰ

ἀλλάξη καὶ τὰς μορφὰς ἀκόμη τῶν δογμάτων— παραμένουν, λοιπόν, ἀκόμη ὡς φάροι κατευθυντήριοι τῆς διαγωγῆς τῶν ἀνθρώπων.

Αὐτὰς τὰς ιδέας εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ ἀκούσωμεν μὲ βαθεῖαν ἀνάλυσιν, ἀνανεωμένας καὶ ἰσχυροποιημένας μετ' ὀλίγον. Εἶναι αἱ ιδέαι αὐταὶ συνέπειαι τῆς ἐπιδράσεως τῆς κοινωνικῆς συνειδήσεως ἐπὶ τοῦ δικαίου. Εἶναι ἡ διαπίστωσις τῆς ιδιότητος τῆς νομικῆς ὡς κοινωνικῆς ἐπιστήμης, εἶναι τὸ ἐνισχυμένον φῶς ποῦ εἰσβάλλει μὲ τὴν ἐκλογὴν τοῦ κ. Μιχαηλίδου - Νουάρου εἰς τὴν Ἀκαδημίαν.

Καλῶς ἤλθατε μεταξύ μας, ἀγαπητὲ Συνάδελφε !

Η ΤΡΙΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΞΙΩΝ (ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ - ΤΑΞΙΣ - ΠΡΟΟΔΟΣ) ΚΑΙ ΤΟ ΙΔΙΩΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ Κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ - ΝΟΥΑΡΟΥ

Αἰσθάνομαι βαθεῖαν συγκίνησιν εἰσερχόμενος σήμερον ἐπισήμως εἰς τὸ Ἄνω-τατον τοῦτο πνευματικὸν ἴδρυμα, τὸ ὁποῖον ἐλάμπρυναν καὶ λαμπρύνουν κορυφαῖοι ἐκπρόσωποι τῶν ἐπιστημῶν, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν. Εὐχαριστῶ θερμότατα τὰ μέλη τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, χάρις εἰς τὴν ψῆφον τῶν ὁποίων ἐυρίσκομαι τὴν στιγμήν αὐτὴν εἰς τὸ βῆμα τοῦτο, ἐπίσης δὲ τὴν Πολιτείαν, ἣτις συμφώνως πρὸς τὸν νόμον ἐπεκύρωσε τὴν ἐκλογὴν μου.

Ἐκφράζω τὰς πλέον εὐλικριεῖς εὐχαριστίας μου πρὸς τοὺς προλαλήσαντας ἐκλεκτοὺς συναδέλφους, τὸν Πρόεδρον τῆς Ἀκαδημίας κ. Παναγιώτην Ζέπον καὶ τὸν ἀκαδημαϊκὸν κ. Γρηγόριον Κασιμάτην διὰ τοὺς εὐμενεῖς περὶ τοῦ προσώπου μου λόγους. Ἄς μοι ἐπιτραπῇ δὲ νὰ θεωρήσω τοὺς λόγους τούτους ὡς μίαν ὑπερβολικὴν ἐκδήλωσιν τῶν δεσμῶν τῆς φιλίας καὶ ἀγάπης, ποῦ ἐχαλκεύθησαν μεταξύ ἡμῶν κατὰ τὴν διάρκειαν κοινῶν προσπαθειῶν πρὸς καλλιέργειαν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς παιδείας.

Θεωρῶ καθῆκον μου κατὰ τὴν ὥραν ταύτην νὰ εἶπω ὀλίγας λέξεις ἐδγνωμοσύνης πρὸς τοὺς σεβαστοὺς μου διδασκάλους εἰς τὸν τομέα τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου, ἀειμνήστους ἀκαδημαϊκοὺς Δημήτριον Παππούλιαν, Κωνσταντῖνον Τριανταφυλλόπουλον καὶ Γεώργιον Μπαλῆν, οἱ ὅποιοι διὰ τοῦ ὅλου ἔργου των ἤσκησαν βαθεῖαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς παρ' ἡμῖν νομικῆς καὶ νομικοῖστορικῆς ἐπιστήμης, καθὼς καὶ πρὸς τὸν ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ παρευρισκόμενον γεραρὸν διδάσκαλόν μου, ἀκαδημαϊκὸν κ. Γεώργιον Σ. Μαριδάκην, ὁ ὁποῖος μὲ ἀκατάβλητον πάντοτε ζῆλον ἐξα-